

Werken aan toekomstbestendige scholen

KOERSPLAN

*De onderwerpen in deze nieuwsbrief zijn gekoppeld aan ons **koersplan** 2019 - 2023. Hierin beschrijven wij onze ambities en doelen voor vier jaar. De artikelen in de nieuwsbrief geven een beeld van de wijze waarop beleid een weg vindt naar de scholen.*

INHOUD

- [Playing for Success](#)
- [Twee nieuwe directeuren voor Tjongerwerven](#)
- [Burgerschap in de klas](#)
- [High Performing Schools](#)

‘Burgerschap, kent u die uitdrukking?’

Sinds augustus 2021 moeten alle scholen een aanbod hebben op het ‘vak’ burgerschap. Ik kan er niets aan doen, maar ik moet daarbij onmiddellijk denken aan Dominee Gremdaat, het alter ego van Paul Haenen. Dominee Gremdaat zou een dergelijk thema hebben ingeleid met de woorden: “Burgerschap, kent u die uitdrukking?”. Een glimlach kan ik dan moeilijk onderdrukken bij deze vorm van lichte satire. Alleen, het gaat hier helemaal niet om satire. Scholen worden door het kabinet bij wet verplicht om burgerschap te onderwijzen. Veel scholen zijn daar niet blij mee.

U denkt wellicht ‘wat is er mis met onderwijs in burgerschap? Het kan toch geen kwaad om iets aan burgerschapsvorming te doen. Om leerlingen in deze roerige tijden bij te brengen hoe je je als goed burger gedraagt in onze samenleving. Om ze te leren hoe onze democratische rechtstaat functioneert, ze kennis te geven over de ruimte en grenzen aan vrijheid van meningsuiting en respect voor elkaar. Dit zijn toch waardevolle thema’s om met elkaar over in gesprek te gaan?’ U heeft gelijk. Maar problematisch wordt het als de overheid dit als wettelijke plicht aan scholen oplegt.

Onze democratische rechtstaat is ooit, van onderaf, vanuit de samenleving zelf ontstaan. Democratie is een proces met verschillende belanghebbenden, meerderheden en minderheden, waarbij de verschillende meningen en opvattingen worden samengebracht tot een gezamenlijk gedragen uitkomst waarbij een ieder wordt gehoord. De overheid lijkt dit proces nu om te willen keren door van bovenaf de democratie in te regelen. Zolang de politiek gematigde standpunten inneemt is er niet veel aan de hand. Maar wat gebeurt er als er partijen aan de macht komen met extreme opvattingen?

Een bijzonder onderdeel van het burgerschapsonderwijs is het zogenaamde ‘voorleven’. Daarmee wordt bedoeld dat juffen en meesters op school voorbeeldgedrag laten zien. Wij moeten dus voordoen hoe goed burgerschap er in de praktijk uitziet. Hoe onze leerlingen zich nu en in de toekomst moeten gedragen. Volgens mij doen we dit al vele jaren en ligt dit besloten in hoe we onze opdracht hebben geformuleerd. Maar wanneer dit wettelijk wordt opgelegd, vraag ik me af of we het al die tijd wel goed hebben gedaan...

Om wat meer gevoel bij dat onderwerp te krijgen heb ik eens wat voorbeeldgedrag onderzocht. En waar kan dat

voorbeeldgedrag beter worden gevonden dan bij de politiek zelf. Als daar de wettelijke opdracht vandaan komt om burgerschap te onderwijzen, dan mogen we er toch vanuit gaan, dat men weet wat dat is en dat onze politici daarin zelf ook een voorbeeld zijn.

Dit bracht mij bij de algemene politieke beschouwingen, het jaarlijks politieke hoogtepunt na prinsjesdag. Wat ik zag tijdens de debatten in de Tweede Kamer was een mix van bedreigingen, intimidaties, totaal gebrek aan respect voor anders denkenden, polarisatie, elkaar in de rede vallen, weglappende kabinetsleden en een schorsing. Niet echt een voorbeeld van goed burgerschap. Met plaatsvervangende schaamte moest ik vaststellen dat dit de mensen zijn die onze democratische rechtstaat vertegenwoordigen.

Wanneer je anderen opdraagt voorbeeldgedrag te laten zien, dan heb je daar toch zelf ook iets in te doen? Ik hoop maar dat onze leerlingen deze debatten niet gezien hebben en dat zij de goede voorbeelden die ze al vele jaren op school krijgen aangereikt meenemen in hun ontwikkeling tot ‘goede burgers’. Dat de leerlingen inspiratie halen uit de manier waarop de juffen en meesters onze waarden van vertrouwen, veiligheid en relatie op een professionele wijze aan hen overdragen.

Ik weet zeker dat daarmee een belangrijke bijdrage wordt geleverd aan onze democratie. Een bij wet verplichte inzet is dan echt niet nodig. En tegen de politiek zou ik willen zeggen: “Burgerschap, kent u die uitdrukking?”

Alfred Vos
Directeur-bestuurder

Playing for success

Les krijgen in het Abe Lenstrastadion in Heerenveen, dat is voor veel kinderen een droom. Maar voor de deelnemers aan Playing for Success is dat tien weken lang realiteit. Docent Klaas Rozema en Centrum Manager Jochem Jousma ontvangen iedere week meerdere groepen kinderen die niet lekker in hun vel zitten, maar die met een positief duwtje in de rug, zelf weer verder kunnen. 'Bij Playing for Success leren we kinderen zelf sturen op een positieve manier. We helpen ze hun grenzen verleggen en we leren ze verantwoordelijkheid nemen. En dan is het genieten als we zien hoe ze daarvan groeien.'

Over een drempel

'Playing for Success is er voor kinderen die 'opgroei problemen' ervaren maar daar meer dan andere kinderen last van hebben. Denk aan onderpresteren, afwijkend gedrag vertonen om onzekerheid te verbergen, geen aansluiting vinden in de klas of niet overweg kunnen met emoties', vertelt Klaas. 'In tien weken helpen we deze leerlingen over een drempel zodat ze daarna zelf verder kunnen.'

'Eigenlijk doorbreken we vaste patronen die leerlingen beperken in hun ontwikkeling', vult Jochem aan. 'We zetten hiervoor allerlei uitdagende activiteiten in. Denk aan een speurtocht met opdrachten door het stadion, dramalessen, een escaperoom, elkaar interviewen in de persruimte van het stadion met een echte camera, een rekenles in de Feanstore en een klimles in het klimcentrum.'

Meestal is er na de vijfde week al een positieve verandering zichtbaar.'

'We doorbreken vaste patronen die leerlingen beperken in hun ontwikkeling'

Vliegen met drones

Deze middag staat er voor de leerlingen vliegen met drones op het programma, een activiteit georganiseerd door studenten van het Friesland College. 'Super spannend en leuk, maar het gaat natuurlijk niet om de drones', vertelt Klaas. 'Eerst bespreken we in de skybox de doelen waar de kinderen aan werken. Wat er al goed gaat en waar ze deze les mee aan de slag willen. Tijdens de activiteit laten we ze werken in tweetallen. Dat daagt uit tot overleggen, aangeven wat je van de ander nodig hebt, aanwijzingen durven geven en ontvangen, iets aan een ander uitleggen, focus, concentratie, vertrouwen hebben in een ander en grenzen aangeven.'

'Terwijl de leerlingen bezig zijn observeren we en geven we positieve feedback als we zien dat een leerling gedrag vertoont dat in lijn is met zijn of haar doelen', legt Jochem uit. 'Zo krijgen ze bevestiging dat ze op de goede weg zijn.'

Wat willen de kinderen zelf leren

‘Kinderen weten heel goed wat ze nodig hebben om vooruit te komen’, vertelt Jochem. Hij laat een aantal werkboekjes zien waarin kinderen hun doelen hebben genoteerd. ‘Voor mezelf opkomen’ en ‘er iets van durven zeggen als ik het ergens niet mee eens ben’ komen opvallend vaak voorbij.

De start is dus het doel dat kinderen zichzelf stellen. Ze vullen dit in hun werkboek in samen met hun ouders. Tijdens de eerste bijeenkomst wordt dit doel officieel bekrachtigd met een contract

‘Na iedere les kijken we met de leerlingen terug op hoe het is gegaan. We laten ze eerst zelf de balans opmaken en daarna vullen wij aan met positieve voorbeelden die we tijdens de les voorbij zagen komen. Leerlingen noteren een korte reflectie in hun werkboek en ze bedenken wat ze van de les mee willen nemen naar school.’

‘Door de leerlingen gericht te bevragen over wat er goed of niet goed ging en hoe dat kwam, helpen we leerlingen inzicht te krijgen in hun

eigen gedrag en wat het effect daarvan is op anderen’, vult Klaas aan.

Welbevinden

‘Ik zou willen dat er in het onderwijs meer aandacht is voor welbevinden’, zegt Klaas. ‘In de ratrace waarin we zitten vergeten we vaak hoe belangrijk dat is. De voortdurende focus op cognitieve prestaties werkt niet voor iedereen. Bij Playing for Success hebben we de tijd om met de kinderen te werken aan hun welbevinden. Door ze even stil te laten staan bij zichzelf en de vraag te stellen: hoe gaat het eigenlijk met je? Een pas op de plaats, een moment van bezinning en dat gecombineerd met een rijke uitdagende leeromgeving. Daar kun je enorm van groeien. Het verbaast je vast niet dat Jochem en ik dit wensen voor alle kinderen. ●

Aanmelden voor Playing for Success

De aanmeldprocedure voor Playing for Success start op de school. Het initiatief ligt bij de leerkracht. Hij of zij meldt een leerling aan.

Leerlingen die meedoen aan Playing for Success volgen een programma van tien weken in de naschoolse uren. Er wordt gewerkt aan vier ontwikkelingsgebieden: zelfvertrouwen, motivatie, samenwerken en zelfstandigheid.

Groepen bestaan uit maximaal 15 leerlingen. De begeleiding tijdens de sessies is intensief. Klaas en Jochem worden geholpen door studenten waardoor er één begeleider is voor 2 à 3 leerlingen.

Meer informatie over Playing for Success

Coaches

Klaas Rozema is naast docent bij Playing for Success ook leerkracht op De Akker in Oosterwolde.

Jochem Jousma is naast Centrum Manager bij Playing for Success ook werkzaam in het voortgezet speciaal onderwijs. Als Centrum Manager participeert hij in landelijk overleg en waar nodig zorgt hij voor afstemming met andere locaties.

Twee nieuwe directeuren voor Tjongerwerven

Daniel Kleiterp en Doutzen Duiker werken sinds dit schooljaar als directeur bij CBS In de Kring en CBS De Wegwijzer.

Nadat Doutzen jarenlang werkte als leerkracht, is ze in 2014 leiding gaan geven in het onderwijs. Ze werkte als meerscholendirecteur in Súdwest Fryslân. Met ingang van dit schooljaar startte ze als directeur van CBS Wegwijzer in Wolvega.

In haar vrije tijd is Doutzen regelmatig rondom het hockeyveld en in Thialf te vinden om te coachen of om te kijken bij haar kinderen. Zelf sport ze ook graag. In de zomervakantie van 2022 testte zij haar nieuwe woon-werk-route al op de fiets vanuit Heerenveen waar zij samen met haar man en kinderen woont. Ook wandelt ze vaak met de hond. Daarnaast leest ze graag een goed boek of kookt ze heerlijke gerechten.

De Wegwijzer is een school die volop in ontwikkeling is. ‘Het mooiste aan het vak van schooldirecteur vind ik dat je met elkaar een stip op de horizon zet en daar naartoe werkt’, zegt Doutzen. ‘Eerst merk je er niet veel van maar na verloop van tijd zie je resultaat. Het gevoel dat de school in ontwikkeling is, dat je met elkaar goed op weg bent en dat leerkrachten en leerlingen gedurende dat proces steeds meer plezier gaan ervaren, daar geniet ik van.’

We zijn gestart met het verbeteren van het leesonderwijs en in de komende tijd zullen we ook veel aandacht geven aan de andere vakgebieden’, vertelt Doutzen. ‘Verder gaan we als team bedenken waar we in de toekomst naartoe willen met de school en hoe we dat

gaan aanpakken. Een prettige sfeer en plezier staan daarbij voorop.’ Dit willen we graag uitstralen met een open school waarin iedereen zich welkom voelt.

Daniël woont samen met zijn vriendin en dochter van vijf al ruim zes jaar in Heerenveen. Zijn vrije tijd besteedt hij vaak aan sportieve activiteiten. Voetballen is zijn grote passie maar hij gaat ook graag racefietsen en hardlopen.

Na de opleiding CIOS, verschillende stages in de gevangenis en het werken met randgroepjongeren is Daniël aan de lerarenopleiding begonnen. ‘Deze heb ik met veel plezier doorlopen’ vertelt Daniël. Na zijn afstuderen heeft hij enige tijd in Súdwest Fryslân kortstondig invalwerk gedaan. De afgelopen tien jaar is hij werkzaam geweest in het speciaal onderwijs. ‘In de afgelopen jaren heb ik toegewerkt naar een functie als directeur’, vertelt Daniël.

‘Bij ons op school gaan we de komende tijd werken aan een heldere visie en missie’, vertelt Daniël. ‘Daarnaast hebben we natuurlijk het traject van de High Performing Schools, waar ik erg nieuwsgierig naar ben. Verder wil ik me vooral focussen op het onderwijs dat we aanbieden, dat dit goed voor elkaar is.’

‘Ik kijk met enorm veel plezier uit naar het komende (inmiddels begonnen) schooljaar en de samenwerking met het team, ouders/ verzorgers, leerlingen en alle andere betrokkenen’. ●

Burgerschap in de klas

Bijna iedereen vindt het belangrijk dat kinderen leren over de Nederlandse samenleving; hoe we ons democratische systeem hebben ingericht, wat belangrijke wetten zijn en hoe we omgaan met elkaar. Op alle scholen wordt iedere dag gewerkt aan burgerschapsvorming. Maar dit is niet altijd doelgericht en samenhangend. Soms ontbreken er leerdoelen voor burgerschap of wordt er niet goed gekeken naar hoe de leerlingen zich op dit gebied ontwikkelen. Daarom is er sinds augustus 2021 een aangescherpte burgerschapswet die scholen de opdracht geeft om het burgerschaps- onderwijs verder te ontwikkelen.

Eerst visie dan aanbod

‘Voor De Tjongerwerven betekent dit dat alle scholen aan de slag gaan met het formuleren van een visie op burgerschap’, vertelt Bernard Winsemius, beleidsmedewerker onderwijs van De Tjongerwerven. ‘De leerdoelen zijn wettelijk vastgelegd maar je krijgt als school wel de ruimte om het aanbod zelf in te richten.’

Bestaand aanbod in kaart brengen

Op alle scholen wordt er iedere dag gewerkt aan persoonsvorming en sociale competenties, zoals respectvol omgaan met elkaar, samenwerken en elkaar helpen. Maar burgerschapsvorming gaat ook over het ontwikkelen van maatschappelijke betrokkenheid en kritisch leren nadenken over de samenleving.

‘Toen de nieuwe wet van kracht werd was mijn eerste reactie: waarom aanscherping van de wet? Doen we dan niet genoeg? Het antwoord is dat we veel doen maar dat we op dit moment

niet precies weten welke onderdelen van burgerschap we goed voor elkaar hebben en voor welke onderdelen we extra stappen moeten zetten’, vertelt Bernard.

Daarom brengen alle scholen vanaf januari 2023 hun aanbod voor burgerschapsonderwijs in kaart. Iedere school maakt al gebruik van een methode voor de sociaal emotionele ontwikkeling. Hierin zitten doelen die zich ook richten op burgerschapsvorming. ‘Als we weten wat de scholen daarnaast nog doen, dan kunnen we dit vervolgens vergelijken met de verplichtingen die vanuit het Ministerie van Onderwijs zijn opgelegd. Dan wordt vanzelf duidelijk voor welke onderdelen er aanvullend aanbod nodig is.’

Monitoring voor kwaliteit

De Inspectie van het Onderwijs vraagt ook om monitoring van burgerschapsonderwijs. Dat betekent dat scholen een manier moeten hebben om de resultaten van hun aanpak in kaart te brengen. ‘Dat klinkt logisch’, zegt Bernard. ‘Je wilt immers zicht hebben op de resultaten van je inspanningen zodat je kunt reflecteren op wat er is bereikt. Zo kun je bijsturen als dat nodig is. Waar we alleen nog niet helemaal uit zijn is hoe we dit het beste kunnen doen. Kun je ontwikkeling van burgerschapsvaardigheden bij kinderen eigenlijk wel monitoren? In 2023 doen we mee aan een pilot van de Universiteit van Amsterdam. De kinderen vullen dan een vragenlijst in en de uitkomst daarvan geeft de school informatie waarmee het beleid voor burgerschapsonderwijs verder verfijnd kan worden.’

School is oefenplaats

In de samenleving is op dit moment veel in beweging. We hebben te maken met meerdere crises tegelijk, problemen door fake nieuws en complotdenkers. ‘Burgerschapsonderwijs is belangrijk, zegt Bernard. ‘Maar de aangescherpte verplichtingen voelen voor mij een beetje alsof de overheid de problemen van de samenleving wil laten oplossen door het onderwijs. Dat gaat natuurlijk niet. Laten we daarom goed voor ogen houden dat de school een oefenplaats is waar leerlingen kennis verwerven over zichzelf en waar ze zich leren verhouden tot de wereld en de ander. Daarvoor doen al onze scholen iedere dag hun uiterste best.’ •

meerdere redenen. De eerste reden is dat ik het uitgangspunt van gelijke kansen voor alle leerlingen mooi vindt. Je start met hoge verwachtingen van alle kinderen. Dat daagt uit! De tweede reden is dat ik het belangrijk vind dat de onderbouw vertegenwoordigd is in dit traject. En de laatste reden is dat ik het fijn vind om ‘in opleiding zijn’. Je wordt dan steeds geprikkeld met nieuwe inzichten en gestimuleerd om een kritische houding aan te nemen. Voor je professionele ontwikkeling is dat heel goed.’

High Performing Schools

Het jaarlijkse rapport van de Inspectie van het Onderwijs *De Staat van het onderwijs* beschreef in 2022 opnieuw een dalende lijn in de lees- en rekenvaardigheid van de leerlingen. Een zorgelijke ontwikkeling met een groot maatschappelijk effect: het maakt dat de ongelijkheid in Nederland groeit. Het programma High Performing Schools kan die trend keren.

Gelijke kansen

Het programma is gericht op gelijke kansen voor alle leerlingen en is gebaseerd op de gedachte dat met goede uitleg, begeleiding en oefening iedereen alles kan leren. Dat vraagt van leerkrachten kennis over hoe kinderen leren en hoe het brein werkt. En een kritische houding ten opzichte van onderwijshypes en ongefundeerde onderwijsmythes. Vanaf 2023 nemen alle scholen van De Tjongerwerven deel aan de opleiding High Performing Schools.

Hoge verwachtingen

‘Van iedere school doen er minimaal drie medewerkers mee’, vertelt Janneke Jonker, onderbouwleerkracht op De Paadwizer in Waskemeer. ‘De directeur, de kwaliteitscoördinator en een bouwcoördinator of leerkracht. Zelf hoorde ik via dit traject in de GMR en ik was meteen nieuwsgierig. Ik heb aangegeven dat ik graag mee wilde doen om

Reflectie en draagvlak

Het is een tweejarig traject dat start in 2023. ‘Ik heb er heel veel zin in. Vooral ook omdat er van iedere school meerdere mensen meedoen. Dan kun je na een cursusdag met je collega’s terugblikken, ideeën uitwisselen, nabespreken en reflecteren. Ik denk dat wat je leert, dan beter beklijft. En omdat je met meer mensen van je eigen school deelneemt is er al draagvlak en wordt het makkelijker om met de nieuwe kennis aan de slag te gaan op je eigen school.’

Literatuur en onderzoek

‘Ik verwacht dat we tijdens de cursus leren om ons onderwijsaanbod en onze aanpak onder de loep te nemen en ons af te vragen op welke inzichten uit de literatuur en wetenschap ons handelen is gebaseerd. Ik ben bijvoorbeeld heel benieuwd naar wat we leren over onderwijsmythes. Op dit moment is bewegend leren iets dat op veel scholen omarmd wordt. Ik doe er zelf ook veel mee. Misschien is dit ook wel zo’n mythe. Ik ben heel benieuwd of ik er na de opleiding nog steeds enthousiast over ben.’

Beredeneerde keuzes

‘Ik hoop in ieder geval dat de cursus ons vormt in hoe we naar onderwijs kijken. En dat we kritisch leren zijn naar wat er over onderwijs en

leren wordt gezegd en geschreven. Hoe we die informatie kunnen waarderen en wegen zodat we beredeneerd keuzes kunnen gaan maken in wat we wel en niet doen.' ●

Wat is een High Performance Organisation?

Een HPO concentreert zich op datgene dat echt belangrijk is.

- *Aanpak op basis van onderzoek en data*
- *Voor de lange termijn*
- *Effectief leiderschap*
- *Kwaliteit van medewerkers*
- *Openheid en actie*
- *Cyclische benadering*

Hypes en ongefundeerde onderwijsmythes krijgen geen kans meer.

Een High Performance Organisation (HPO) haalt over een periode van vijf jaar betere resultaten dan vergelijkbare organisaties.

Vader: Als je twijfelt moet je het niet doen.

Zoon (5): Ik weet nog niet wat twijfelen betekent papa, dus ik doe het gewoon.

- Omdenken -

Deze nieuwsbrief is gemaakt in opdracht van stichting De Tjongerwerven.

CONTACT

Stichting de Tjongerwerven
Herenweg 27
8435 WN Donkerbroek
Telefoon: 0516 423024 (ma t/m do)
E-mail: cpo@tjongerwerven.nl

TEKST EN REDACTIE

Kim van Steenwijk

VORMGEVING

Kim van Steenwijk

FOTO'S

Kim van Steenwijk
Pixabay
Pexels, *Rodnae Productions*

Aan deze nieuwsbrief werkten mee:
Alfred Vos, *directeur-bestuurder De Tjongerwerven*

Bernard Winsemius, *beleidsmedewerker onderwijs De Tjongerwerven*

Klaas Rozema, *leerkracht + ICT-coördinator De Akker en coach Playing for Succes*

Jochum Jousma, *coach en centrummanager Playing for Succes*

Doutzen Duiker, *directeur De Wegwijzer*

Daniël Kleiterp, *directeur In de Kring*

Janneke Jonker, *leerkracht De Paadwizer*